

PREÀMBUL

L'any 2003 va ser proclamat Any Internacional de l'Aigua Dolça per l'Assemblea General de Nacions Unides. Destaca en la resolució que «l'aigua és fonamental per al desenvolupament sostenible, en particular per a la integritat del medi ambient i l'eradicació de la pobresa i la fam, i que és indispensable per a la salut i el benestar humans».

Aquell mateix any, una altra resolució de Nacions Unides va declarar la dècada 2005-2015 Decenni Internacional per a l'Acció «L'aigua, font de vida», reafirmant els objectius de desenvolupament convinguts internacionalment en relació amb l'aigua i el sanejament i decidida a «aconseguir la meta de reduir a la meitat, per a l'any 2015, el percentatge de persones que no tenen accés a l'aigua potable, o no poden costejar-se-la, i de les persones que no tenen sanejament bàsic».

Però la preocupació internacional per l'aigua té el seu precedent en l'any 1968, quan es va elaborar a Estrasburg la Carta Europea de l'Aigua, en la qual s'estableix que:

- *Sense aigua no hi ha vida possible. És un bé preat, indispensable en tota l'activitat humana.*
- *Els recursos d'aigua dolça no són inesgotables. És indispensable preservar-los, controlar-los i, si és possible, acréixer-los.*
- *Alterar la qualitat de l'aigua és perjudicial per a la vida de l'home i dels éssers vius que en depenen.*
- *La qualitat de l'aigua ha de ser preservada d'acord amb normes adaptades als diversos usos previstos i satisfer, especialment, les exigències sanitàries.*
- *Quan les aigües, després d'utilitzades, es reintegren a la naturalesa, no han de comprometre l'ús ulterior públic o privat que se'n faça.*
- *El manteniment de la cobertura vegetal adequada, preferentment forestal, és essencial per als recursos hídrics.*
- *Els recursos hídrics han d'inventariar-se.*
- *Per a una adequada administració de l'aigua és necessari que les autoritats competents establisquen el corresponent pla.*
- *La protecció de les aigües implica un important esforç tant en la investigació científica, com en la preparació d'especialistes i en la formació del públic.*
- *L'aigua és un patrimoni comú, el valor del qual ha de ser reconegut per tots. Tothom té el deure d'utilitzar-la amb cura i no malgastarla.*
- *L'administració dels recursos hídrics hauria d'enquadrar-se més prompte en el marc de les conques naturals que en l'aigua de les fronteres administratives i polítiques.*
- *L'aigua no té fronteres. És un recurs comú que necessita la cooperació internacional.*

Tots aquests postulats recullen d'una forma àmplia la urgència i importància de l'aigua com un bé universal i la imperiosa necessitat de reconèixer-la com a suport de la vida.

Per això, avui més que mai cal continuar incidint que l'aigua és un recurs limitat; tan sols el 0,007% de l'aigua del planeta és aigua dolça, disponible per a l'ésser humà i no es pot crear més aigua, tot al contrari, ja que aquest percentatge es pot reduir greument si es compleixen les prediccions dels models científics sobre canvi climàtic. Una disminució que serà més dràstica precisament a les àrees que més la necessiten, les zones àrides i semiàrides del planeta.

Amb l'augment de la població mundial i la implantació de nous models de vida socioeconòmics, són cada vegada més les persones afectades per la falta d'aquest recurs, fet que pot convertir-se en un dels majors problemes del futur de la humanitat. Al llarg del segle xx, mentre la població s'ha multiplicat per 3, l'extracció d'aigua ho ha fet per 6 i, de cada 100 litres d'aigua dolça que es consumeixen en el món, 69 es destinen a l'agricultura, 23 a la indústria i només 8 al consum humà. En l'actualitat, un 8% de la població mundial no disposa d'aigua i al voltant d'un 25% corre el risc de quedar-se sense aigua en un termini de 25-30 anys.

Els conflictes que poden derivar-se d'aquests desequilibris estant provocant que la gestió de l'aigua sobrepassi el nivell polític i es convertisca en un debat social de gran transcendència.

*Aquest conjunt de situacions són les que han volgut presentar-se als lectors de l'**Anuari de l'Agrupació Borrianenca de Cultura**, abordant alguns dels aspectes de major incidència en la societat que ens envolta i que poden contribuir a donar una visió més àmplia de tots els factors que es deriven de la problemàtica de l'aigua.*

Durant gran part del segle xx, la política d'aigües a Espanya s'ha basat en grans infraestructures hidràuliques que, encara que en el seu moment van ser claus per al desenvolupament industrial, agrari i humà, van causar un fort desarrelament social i cultural i la pèrdua irreversible de patrimoni natural d'alt valor ecològic. Al seu torn, la gestió de les aigües subterrànies en un àmbit privat i acostant-se a la il·legalitat ha generat greus problemes de contaminació, salinització i sobreexplotació d'aqüífers, molt difícils de solucionar. Mantenir aquesta política d'aigües al marge dels criteris d'ordenació territorial i urbanística ha creat greus desequilibris, i s'ha donat la paradoxa que les majors demandes i consums es produeixen en els grans nuclis urbans de les anomenades zones deficitàries.

D'altra banda, s'arrossega un menyspreu sistemàtic cap als valors i funcions dels ecosistemes lligats al cicle de l'aigua que ha conduït a processos de degradació, sovint irreversibles, de rius, riberes i aiguamolls amb uns costos ambientals gravíssims.

Actualment, el major coneixement d'aquests complexos ecosistemes permet estimar el paper fonamental que exerceixen, entre altres, els aiguamolls, ja protegits per directives europees com el Conveni Ramsar de 1971, els deltes i les plataformes litorals: protecció i recàrrega d'aqüífers, depuració natural, laminació d'avingudes, conservació de la biodiversitat, manteniment del dinamisme de transport i sedimentació de materials a les platges, formació de sòls fèrtils i un llarg etcètera. D'ací que una incorrecta gestió de l'aigua, obviant les afeccions sobre aquests medis, pot provocar importants pèrdues, tant del patrimoni natural com dels sectors econòmics associats (pesca, agricultura o turisme).

Un d'aquests sectors, l'agricultura, de gran importància en el nostre entorn més pròxim, està sotmetent-se en gran manera a una profunda transformació derivada, fonamentalment, dels recursos hídrics disponibles i de la seua qualitat. S'està requerint un canvi en la mentalitat dels productors i, en alguna mesura, dels consumidors, per a acceptar entre altres coses, l'ús d'aigües de reg a partir de fonts alternatives, respectant les aigües de primera qualitat per a consum directe.

En aquest context de crisi, s'imposa un nou model de desenvolupament i gestió basat en solucions de sostenibilitat que substituïsquen les tradicionals polítiques agressives, socialment i ambientalment, que compte amb una àmplia participació social i que tinga com a pilars bàsics:

- *La racionalització i l'eficiència en l'ús de l'aigua, gestionant adequadament les demandes i introduint les necessàries millores tecnològiques en els sectors d'elevat consum, com la indústria o l'agricultura.*
- *La integració de l'aigua com a factor primordial en els criteris d'ordenació del territori.*
- *La conservació de la qualitat fisicoquímica de l'aigua i la protecció d'aqüífers.*
- *La gestió integrada i preservació, en les conques hidrogràfiques, dels ecosistemes lligats a l'aigua, fonamentals per a mantenir la qualitat i quantitat disponible: rius, riberes, aiguamolls, deltes i plataformes litorals, entenen-los com a medis dinàmics, complexos i interrelacionats, de gran transcendència ecològica i econòmica i no com a simples obstacles a la planificació hidràulica o col·lectors d'abocaments.*
- *El desenvolupament científic i tecnològic de solucions d'estalvi, eficiència i consum en depuració, reutilització o dessalatge.*

Les aportacions i opinions presentades en aquesta edició volen contribuir al necessari increment de la informació que la societat ha de conèixer per a participar de forma conscient en el que ha de ser una nova política de l'aigua.

*La publicació d'aquest **Anuari** monogràfic s'ha fet coincidir amb la celebració del 50 aniversari de la creació de l'**Agrupació Borrianenca de Cultura** (1954-2004), i vol ser precursora del proper centenari de la constitució de la Comunitat de Regants de Borriana (1905-2005); aquestes dues efemèrides donen a aquest **Anuari** un major pes específic i el doten del marc apropiat per a incidir en la necessitat d'un compromís ciutadà envers l'aprofitament dels recursos hídrics.*

Leonor Lapeña
Universitat Jaume I

Isabel Queral
Fundació Caixa Castelló-Bancaixa